

примененная в отношении экстенциональной логики, вводит в логический оборот пустое множество, которое отличается *недостачей* индивидов (Образец применения приваии содержится в платоновском диалоге «Софист»: недостаха бытия, взятого не как целое, а как единое (единое во многом), приводит к ничто).

3. В интенциональной логике место множеств элементов занимают вероятностно-статистические ансамбли индивидов. Как целое такой ансамбль предстает в форме математического ожидания.

Литература и источники

1. Кутюра, Л. Алгебра логики (пер. с французского) / Л. Кутюра. – Одесса, 1909.
2. Хайдеггер, М. Цолликоновские семинары / М. Хайдеггер. – Вильнюс: Европейский гуманитарный университет, 2012.

ПРАБЛЕМА ЁЗАЕМАДАЧЫНЕННЯЎ ТЭОРЫ І ДОСВЕДУ Ё КАНТЭКСЦЕ СТАНАЎЛЕННЯ НАВУКІ СУЧАСНАГА ТЫПУ

А. І. БАБКО

Узнікненне навукі сучаснага тыпу, якое адбылося напачатку Новага часу, істотна трансфармавала і ўскладніла (у параўнанні з арыстоцэлеўскай навукай) узаемадачыненні структурных узроўняў пазнавальнай дзейнасці. Пэўны тэарэтычны сегмент навукі арыстоцэлеўскага тыпу (асабліва ў сярэднявечных паслядоўнікаў Стагірыта) знаходзіўся пад пільным філасофскім і тэалагічным кантролем. Іншыя тэарэтычныя яе аспекты былі строга і адназначна абумоўлены досведам. Арыстоцель надаваў ґрунтоўнае значэнне эмпірычным даследаванням; яго навуковыя пошукі пераканальна сведчаць пра гэта: эмпірычны іх складнік уражвае сістэматычнасцю, карпатлівасцю і выніковасцю. Як бы парадаксальна гэта ні гучала, аднак няўхільная і педантычная інтэнцыя Арыстоцеля не дапускаць у тэарэтычных пабудовах значных адхіленняў ад іх эмпірычнай асновы нярэдка прыводзіла яго да памылковых з сучаснага пункту гледжання вынікаў. Ён не прыняў, напрыклад, піфагарэйскую ідэю рухомай Зямлі і аддаў перавагу геацэнтрычнай і геастатычнай мадэлі Сусвету шмат у чым таму, што яна найлепш, на яго думку гледжання, стасавалася з досведам.

Навука сучаснага тыпу паўстала на ґрунце прыныповага антыдагматызму: уласныя назіранні і эксперыменты, а не сведчанні знешніх аўтарытэтаў, разглядаліся ў яе абсягу як надзейны падмурак пазнавальнай дзейнасці. З іншага боку, яе стваральнікі паслядоўна выкарыстоўвалі матэматычныя метады тэарэтычнай апрацоўкі дасягнутых на эмпірычным узроўні вынікаў. Прыхільнасць да матэматычных працэдур і матэматычнай мовы запатрабавала

ад іх абстрагавацца ад якаснай разнастайнасці аб'ектаў пазнання як уяўнай і засяродзіцца на істотнай унутранай тоеснасці з'яў і працэсаў, што вывучаліся імі. Дадзены момант паспрыяў вызваленню тэорыі ад занадта жорсткага дыктату яе эмпірычнай асновы, што выразна выявілася, напрыклад, у актыўным ужыванні ў тэарэтычных пошуках метадаў ідэалізацыі і ўяўнага эксперыменту.

Такім чынам, сувязь тэарэтычнага і эмпірычнага ўзроўняў навуковага пазнання набывае ў Новы час гнуткі, рухомы характар. Разам з гэтым паўстала значна больш шырокая прастора для драматычных калізій паміж імі. Для апісання гэтых рухомах і часам драматычных ўзаемадачынненняў можна выкарыстаць (дастаткова гіпатэтычную, але вартую ўвагі) схему, што грунтуецца на аналогіі з тэарэтычнай канструкцыяй, на аснове якой здзяйсняўся марксісцкі аналіз гістарычнага развіцця грамадства. Эмпірычнае пазнанне выступае як найбольш дынамічны кампанент навукі. Менш рухомыя па сваім характары тэарэтычныя пабудовы ствараюць рамкі для яго развіцця і накіроўваюць яго ў пэўнае рэчышча. На пэўным этапе, аднак, згаданыя рамкі ператвараюцца ў перашкоду для далейшага разгортвання эмпірычных даследаванняў, што правакуе крызісную пазнавальную сітуацыю. У яе варунках асаблівае значэнне набываюць феномены метатэарэтычнага ўзроўня (своеасаблівай «надбудовы» ў сістэме навукі). Аднак з гэтым супярэчнасці вырашаюцца праз навуковую рэвалюцыю, у выніку якой ствараецца новая – спрыяльная для развіцця навукі – тэарэтычная (супер)структура.

ЭВРИСТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ КОНЦЕПТА «МЕТОДОЛОГИЧЕСКОЕ СОЗНАНИЕ»

Н. Г. БАРАНЕЦ

В 1980-90-е годы в эпистемологических исследованиях возник термин «методологическое сознание». А. П. Огурцов вписал его в общепринятый тезаурус и применил в исследованиях по истории науки. Но, несмотря на новые открывающиеся возможности, эпистемологи почти не обратили на это понятие должного внимания. Укажу основные положения подхода Огурцова к анализу рефлексии ученых.

Методологическое сознание ученых направлено на осмысление логико-философских проблем собственной науки, на выявление основных путей и методов ее развития, на связи между ней и другими науками. В методологическом сознании ученых выделяются три уровня: философские концепции науки, конкретно-научная методология и представления ученых о развитии научного знания. Сами ученые редко интересуются философскими концепциями науки. Их рефлексия преимущественно направлена на систематизацию методов работы и на историю своей дисциплины. Рефлексия ученых помогает осмыслению регулятивов, определяющих систему предпочтений, которыми ученые руководствуются во время создания и оценки научного продукта.